

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра філософії та гуманітарних наук

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ І КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ (вибірковий)

I (бакалаврський) рівень вищої освіти

Освітні програми: всі.

Спеціальності: всі

Викладач: Залюбівська О.Б.

Мова викладання: **українська**

Семестр – **3**

Кредитів ЕКТС – **3**

Лекцій – 18 год. (денна форма), 5 год. (заочна форма)

Практичних – 18 год. (денна форма), 5 год. (заочна форма)

Самостійна робота – 54 год. (денна форма), 80 год. (заочна форма)

Вид контролю: залік

Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Медіаграмотність і критичне мислення» може обиратися усіма студентами в період навчання в закладі вищої освіти. Вивчення курсу допоможе опанувати медіа та інформаційну грамотність, які надають всім громадянам критичну компетенцію вижити у ХХІ столітті. Запропонований курс базується на знаннях та уміннях, отриманих студентами в процесі вивчення таких дисциплін як «Філософія», «Історія та культура України», «Етика та психологія ділових відносин».

Метою дисципліни є надати теоретичні знання та практичні навички для опанування сучасними медіа та розвитку критичного мислення, які є важливою складовою особистого, професійного та громадянського життя сучасної людини, а також є інструментами для навчання впродовж життя.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сферах підприємницької, торговельної та біржової діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування підприємницьких, торговельних, біржових структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

З структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність діяти відповідально та свідомо.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

СК 4. Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

Результати навчання:

ПРН 1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.

ПРН 3. Мати навички письмової та усної професійної комунікації державною й іноземною мовами.

ПРН 5. Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

ПРН 6. Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей.

ПРН 9. Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави.

ПРН 14. Вміти застосовувати інноваційні підходи в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- види медіа і типи контентів;
- способи впливу медіа на споживача;
- медіастандарти, етичні норми медіасфери;
- методи аналізу та критерії оцінки медіапродукції;
- способи маніпуляції в медіа;
- методи розвитку критичного мислення і креативності;
- методи текстотворення;
- умови ефективної публічної комунікації;

вміти:

- аналізувати власний медіапростір;
- аналізувати й оцінювати медіатексти та джерела інформації;
- інтерпретувати тексти, зображення, відео та цінності, що вони поширюють;
- ідентифікувати маніпуляції в медіа;
- створювати власний медіаконтент.

Тематика
Змістовий модуль 1
РОЗУМІННЯ МЕДІА ТА ІНФОРМАЦІЇ

Тема 1. Значення медіа та інформації в сучасному світі. Медіаграмотність як новий напрям сучасної освіти. Значення медіа та інформації в житті сучасної людини (особистісний, професійний та громадянський аспекти). Значення медіа та інформації для світу (глобальний і національний аспекти). Нові навички і стандарти медіаграмотності. Медіаграмотність як право людини. Закони медіаграмотності (ЮНЕСКО).

Тема 2. Медіаграмотність на мапі сучасних знань. Міждисциплінарність як тренд освіти XXI ст. Медіаграмотність та риторика, критичний дискурс-аналіз, лінгвістика тексту, філософія, психологія, соціальні науки, інформаційні технології.

Тема 3. Основні сучасні види медіа та їх особливості. Друковані медіа, радіо, телебачення, кінематограф, нові медіа (Web 2:0). Взаємозв'язок змін в масових комунікаціях і змін демократичних інститутів.

Тема 4. Свобода преси, самовираження та інформації як основоположний принцип функціонування медіа. Свобода слова, свобода преси: еволюція понять. Свобода і контроль. (Не)залежність медіа від держави та власника. Індекс свободи преси (Freedom of the Press Index): критерії, аналіз, тенденції.

Тема 5. Професійні стандарти медіа. Медіаетика. Професійні стандарти медіа та відповідальність громадян / медіаспоживаців. Етичний кодекс медіасфери та механізми його забезпечення. Медіа у світлі глобальних цінностей та національних традицій.

Тема 6. Глобальний потік інформації та формування новин. Новини і середовище: соціокультурні, політичні, економічні чинники впливу на новини, на їх оцінку та редакційний процес. Медіа як інструмент формування картини світу. «Порядок денний» (agendasetting), праймінг, фреймінг як інструменти конструювання, редагування реальності. Гейткіпери («вартові реальності») чи новинарі? Синдром злого світу. Світові новинні медіа (CNN, AlJazeera, BBC, FoxNews).

Тема 7. Фейкньюз і постправа XXI ст. Фейк-ньюз як жанр новинного дискурсу. Фейк-ньюз: причини і наслідки. Фейк-ньюз як інструмент інформаційної війни. Технології фактчекінгу. Постправа як інструмент маніпулювання громадською думкою і свідомістю. Інструменти конструювання/ідентифікації постправди.

Тема 8. Медіапсихологія: дослідження впливу медіа на людину. Феномен візуального інформаційного простору: взаємодія людини і медіа. Часові виміри медіареальності. Вікові особливості взаємодії людини і медіа. Медіасоціалізація. Медіа(не)залежність.

Змістовий модуль II
АНАЛІЗ І ОЦІНКА МЕДІАПРОДУКЦІЇ (МЕДІАДИСКУРСУ) ТА
ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Тема 9. Медіаосвіта - мета і засіб розвитку критичного мислення. Критичне мислення: визначення, ознаки, структура. Правила і технології критичного мислення. Базові методики та вправи на розвиток критичного мислення.

Тема 10. Медіапростір та медіаспоживач. Глобальний та український медіапростір: спільне та відмінне; особливості, тенденції. Типи медіа контенту та їх аналіз. Аудиторія медіа споживачів: глобалізація та фрагментація. Персоналізована інформація: технологія інфобульбашки (*Filterbubble*). Карта персонального медіапростору.

Тема 11. Медіатекст, медіадискурс: аналіз понять. Критичне читання медіатекстів. Методи аналізу медіадискурсу. Контент-аналіз. Критичний дискурс-аналіз. Риторичний аналіз медіатекстів. Візуальна риторика: аналіз впливу візуальних текстів.

Тема 12. Маніпуляції в медіа. Маніпуляції в медіа: механізми впливу, види, алгоритми викриття. «Гачки» медіаманіпуляторів. «Маніпулятивний терор медіа». «Боти і тролі». Ефект ілюзії правди, помилки підтвердження. Інтелектуальний та психологічний захист від «промивання мізків».

Тема 13. Телебачення. Критичний аналіз телевізійного дискурсу. Завдання та надзавдання телевізійного дискурсу. Передача інформації, вплив, формування суспільної думки. «Мова» аудіовізуальних медіа: коди, символи, образи. Картинка як текст.

Тема 14. Реклама. Стандарти і норми реклами. Оцінка впливовості реклами. Соціальна реклама як медіатекст: ознаки, інструменти впливу.

Тема 15. Кінематограф: мистецтво та ідеологія. Жанри кіно. Сторітелінг: традиційні сюжети. Мова кіно: коди і символи кіномистецтва. Аналіз кінофільму як спосіб пізнання себе і світу. Дві моделі кіноперегляду: «чужий світ» та «дзеркало».

Змістовий модуль III ПРОДУКУВАННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ МЕДІА ТА ІНФОРМАЦІЇ. ВЗАЄМОДІЯ У МЕДІА

Тема 16. Інтернет 2 : 0. Нові медіа як платформа для комунікації, самовираження. Основні відмінності нових медіа від традиційних. Медіапросьюмер: споживач і творець в одній особі.

Тема 17. Риторичний алгоритм текстотворення. Розробка концепції тексту на засадах триєдності етосу, логосу, пафосу. Аналіз мети й аудиторії. Інструменти створення ідеї. Розробка змісту та структури. «Дієві» композиції тексту.

Тема 18. Спілкування в мережі. Особливості комунікації в соціальних мережах. Агресія vs пошук консенсусу. Емоції vs логіка. Правила ефективної дискусії. Співрозмовники- маніпулятори: ідентифікація та нейтралізація їхнього впливу. Аргументація. Уміння ставити запитання як важлива компетентність XXI ст. Майбутнє взаємин людини й медіа та людей у медіа.

Теми практичних занять

1. Медіапростір: людина і медіа, людина в медіа. Аналіз власного медіапростору.
2. «Набутки» ХХІ століття: фейк-ньюз і постправа. Фактчекінг.
3. Маніпуляції в медіа. Стереотипи і мова ворожнечі. Маніпуляції та емоції. Синдром злого світу.
4. Соціальні медіа як джерело новин та соціальної взаємодії. Можливості та ризики.
5. Медіариторика: аналіз, створення, оприлюднення текстів.
6. Кінематограф: мистецтво та ідеологія. Критичний аналіз кінофільму як спосіб пізнання себе і світу.

Методи навчання та техніки, які будуть використовуватись

Основними методами навчання є:

- лекція-дискусія,
- лекція з елементами тренінгу,
- конверсаторій,
- дослідження,
- робота в малих групах співробітництва,
- метод проектів,
- інтерактивні/тренінгові методи («дерево очікувань», «світове кафе», «мозковий штурм», «шість капелюхів мислення»),
- риторичний аналіз текстів (в тому числі візуальних текстів),
- критичний дискурс-аналіз,
- навчальна дискусія,
- публічні виступи,
- написання аналітичних есе,
- кейс-метод.

Індивідуальні завдання

«Карта індивідуального медіапростору» (за методологією IREX); «Вияви власні упередження»; «Випуск новин: ідентифікуємо порушення стандартів»; «Відділи факти від суджень»; «Порахуй маніпуляції»; «Створюємо соціальну рекламу»; «Вступайте до ВНТУ» (розробка піар-компанії); «Чотири кути: аргументований вибір позиції»; «Риторичний аналіз медіатекстів за пропонованою методикою»; «Ідентифікуй власну Filterbubble»

Контроль

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань здобувачами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється систематичний поточний контроль знань, наприкінці вивчення курсу передбачається підсумковий контроль. Контроль знань здобувачів здійснюється на практичних заняттях. Поточний контроль організовано у формі вибіркового усного опитування та виконання практичних завдань.

Модульний контроль організовано у формі тестових завдань. Оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи робиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді. Підсумковий контроль передбачає складання заліку.

Оцінювання результатів навчання

<i>Модуль 1</i>		<i>Модуль 2</i>	
Практичні заняття	Бали	Практичні заняття	Бали
Тема 1-9 (усна доповідь, практ.завдання)	30	Тема 10-18(усна доповідь, практ.завдання)	30
Колоквіум 1(тести)	20	Колоквіум 2(тести)	20
Сума за модуль 1	50	Сума за модуль 1	50
Сума за семестр 100 балів			

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів

Рівень компетентності	За нац. шкалою	За шкалою ЕКТС	Критерії оцінювання
IV Високий (творчий) «5»	зараховано	A	90-100б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; виявлено глибокі знання медіаграмотності та критичного мислення; сформовано необхідні практичні навички медіа та інформаційної грамотності, розвитку критичного мислення; усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до максимального.
III Достатній (конструктивний) «4»		B	82-89б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; сформовано уміння викладати основні ідеї щодо медіаграмотності та критичного мислення. Необхідні практичні навички аналізу ризиків підприємницької діяльності в основному сформовані, усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального.
		C	75-81б. Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин. Вміння викладати базові ідеї щодо медіаграмотності та критичного мислення, а також практичні навички щодо розвитку критичного мислення сформовані недостатньо; усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками.
II Середній (репродуктивний) «3»		D	64-74б. Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, але прогалини не носять істотного характеру, виявлено знання та розуміння основних положень медіаграмотності та критичного мислення; необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.
		E	60-63б. Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання завдань не виконано або якість виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального.

I Низький «2»	не зараховано з можливістю повторного складання	FX	35-596. Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання)
	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F	0-346. Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, усі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до якого-небудь значущого підвищення якості виконання навчальних завдань (з обов'язковим повторним курсом)

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів за видами робіт

Рівень компетентності	Критерії оцінювання		
	Усна доповідь	Практичне завдання	Колоквіум (тести)
IV Високий (творчий) «5»	5 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.	5 б.: виставляється при правильному та безпомилковому проведенні необхідних розрахунків з поясненням і коментуванням отриманих результатів	18-20 б.: 90-100% правильних відповідей
III Достатній (конструктивний) «4»	3-4 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	3-4 б.: при правильному і безпомилковому розв'язанні задачі, але без пояснень до розрахунків, без посилань на певні формули чи методики, при відсутності або помилкових коментарях до отриманих результатів	15-17 б.: 75-89% правильних відповідей
II Середній (репродуктивний) «3»	1-2 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	1-2 б.: виставляється, якщо при виконанні допущені помилки, які свідчать про недостатнє знання формул або методик розв'язання відповідних задач	12-14 б.: 60-74% правильних відповідей
I Низький «2»	0 б.: за повну відсутність відповіді	0 б.: виставляється у випадку, якщо задача не розв'язана взагалі	0-11 б.: 0-59% правильних відповідей

Політика курсу

Викладач та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень «Кодекс етики ВНТУ», «Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників ВНТУ», «Положення про рейтингову систему оцінювання досягнень студентів у ВНТУ» та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Рекомендована література

1. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. — Київ: Центр вільної преси, 2012. — 352 с. Режим доступу: <http://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf>
2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред. - упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за науковою редакцією В.В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. - 352 с.
3. Media and information literacy: reinforcing human rights, countering radicalization and extremism / Alliance of Civilizations, UNESCO, Person as author: Singh, Jagtar, Kerr, Paulette, Hamburger, Esther. (ePub), 2016, 314 p. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246371>
4. Абетка візуальної грамотності / Баликін І., Волошенюк О., Чорний О., Федченко О. / За редакцією Волошенюк О., Іванова В., Євтушенко Р. — Київ : АУП, ЦВП, 2019. Режим доступу: http://www.aup.com.ua/uploads/Abetka_vizualnoy_gramotnosti_2019.pdf
5. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія / [О. Т. Баришполець, О. Л. Вознесенська, О. Є. Голубєва, Г. В. Мироненко, Л. А. Найдьонова, Н. О. Обухова Н. І. Череповська] ; за наук.ред. Л. А. Найдьонової, Н. І. Череповської ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. - К. : Міленіум, 2014. - 348 с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/10660/7/tmp647.pdf>
6. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник / Л. А. Найдьонова ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 244. <https://tinyurl.com/v7283vs>
7. Тягло О.В. Критичне мислення. – Харків: Видавнича група «Основа», 2008, - 189с.
8. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием / С.Г. Кара-Мурза. – К.: Оріяни, 2000. – 448 с.